

1,000 CE to 1500 CE

מקראות מואלות

What the Verse means in context?

בראשית כד חיי שרה

רפז

Onkelos

9) בארץ הנגב: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה
בארע דרוקא: סג. ונפק
יצחק. לצלאה פסקלא
למפני נקשא. ונקף עינוהי ונחזא. והא

Rashi

8) (סג) [לשוח, לשון תפלה⁶², כמו: ישפוך שיחו (תהלים קב א)] רשי

Ibn Ezra

4) (סג) [לשוח, ללכת בין השיחים] לפנות ערב. קרוב מביאת השמש, ראביע
וההפך לפנות בקר. ובפי' כי תצא אכארונו באר היטיב⁵⁹.*

Radak

דרך לרכוב כל זמן הלוייה שילך ההולך רוכב וילכו המלוים רדיק
רגליים, זה אינו דרך ארץ. ובספור [הזה]⁸⁴ למדנו הכתוב דרך
ארץ כי לא רכבה עד שנפרדו ממנה המלוים. אחרי האיש, כי
הוא יודע הדרך והוא לפניו והן אחריו. ויקח העבד את רבקה,
לקחה עמו לצדו שלא תפרד ממנו כף רגל וזה לאהבתה
ולכבודה.

(סג) ויצחק, עתה סיפר כי פגע בהם יצחק בדרך מקרה טרם
בואם העיר כמו שהמעשה כולו היה בדרך מקרה ברצון האל
להודיע כי מטיב יי' לטובים והם לא ירגישו בטוב ההוא עד באו
להם בדרך [מקרה]⁸⁵. בא מבוא, פי' אותו היום בא יצחק
מביאתו. באר לחי ראי, לא היה יושב שם כי בחברון היה יושב
עם אביו והוא בארץ הנגב והיה לו ליצחק מקנה או שום עסק
באותו המקום הנקרא באר לחי ראי והיה הולך ושב שם, ואותו
היום היה בא מבאר [לחי ראי, ופירש מבוא, מבואו שהיה רגיל
ללכת שם, משם היה בא לשוכ לחברון אל אביו, ובצאתו
מבאר]⁸⁶ לחי נכנס ללון באחד המקומות אשר בין באר לחי ראי
ובין חברון.

3) (סג) ויצא יצחק, ויצא מן העיר אשר נכנס ללון שם יצא בדרך
מקרה לאותו הדרך שהיתה באה בו רבקה, והוא יצא [לשוח
בשדה, כלומר לטייל בין השיחים]⁸⁷ לפנות ערב. לעת שפונה
השמש⁸⁸ והוא עת ערב שדרך בני אדם לצאת לטייל בין השיחים
והנה הוא הולך בשדה ונשא עיניו אל הדרך וראה, גמלים באים,
ויצא מן השדה אל הדרך לקראתם לראות אם היה העבד, זהו
שאמר רבקה: לקראתנו (פסוק סה).

84 השלמתי ע"פ שאר כ"י והנר. 85 השלמתי ע"פ כ"י מ ופ, כנר: עד בא להם.
86 השלמתי ע"פ כ"י מ ופ, כנר: משוכש כל הקטע. 87 כ"ה בספר השושים
(שיח) כשם י"ם וכשרש שוח פי' אחרת. 88 ראה ספר השושים (פנה).

Sforno

5) (סג) בא מבוא באר לחי ראי. להתפלל במקום שבו נשמעה תפלת
שפחתו⁴⁵, וקודם שהתפלל כבר נשלם ענינו כחרן, וקרבה אשתו
לכוא, על דרך "טרם יקראו ואני אענה" (ישעי' סה כה). והוא
יושב בארץ הנגב. אמנם יצחק היה יושב בדרומו של באר לחי
ראי, ולא הלך שם אז לקבוע דירתו.

5) (סג) ויצא יצחק לשוח. נטה מן הדרך על דעת לשפוך שיתו⁴⁶
לפני ה' בשדה שלא יפסיקוהו עובדי דרכים⁴⁷ אף על פי שכבר
התפלל בבאר לחי ראי, וקודם שהתפלל נענה, על דרך "מן היום
אשר נתת את לכת להבין ולהתענות... נשמעו דברין" (דניאל י
יב). והנה גמלים באים. ובצאתו לשוח היה דרכו לקראתם,
כאמרו "ההולך בשדה לקראתנו" (פס' סה), וזה כי בשוכו מבאר
לחי ראי לביתו היה דרכו מן הצפון לדרום, והבאים מתרן לבית
45 הגר (טו י-י ד). י"י הוא (באר לחי ראי) לו מקום תפלה בעבור הראות שם
המלאך (רמב"ן). 46 רש"י. 47 הש' ברכות ג, א.

Rav Sa'adya Ga'on

6) רס"ג (סג) [לשוח, להתפלל] לפנות ערב, כשפנה הערב.

Rabenu Hananel

7) ר"ח (סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. זו השיחה היא
תפלת הצהרים [כדת המסורה לו מאביו]. ואמר לפנות ערב משעה
שיכנס השמש במערב, ובאותה העת מתחילין הכתלים שבמזרח
להשחיר (פירוש רבינו חננאל ליומא כח, ב. והובא כ"ערוך" ערך
שחרא).

1 היינו שישחיב להתפלל, כי עד אבהם לא מצינו מי שהתפלל, אבל אין הכי נמי
שיצחק הוא שתיקן תפלת מנחה.

Rashbam - Grandson of Rashi

1) רש"ם (סג) (וילך) [ויוצא] יצחק לשוח בשדה, כדכתי' וכל שיח השדה
(לעיל ב ה), כלומר לטעת אילנות ולראות ענייני פועליו [ואז
בהיותו בשדה ראה גמלים באים והלך לקראתם לראות אם הם
גמלי אביו שהולך העבד.

Northern France

רמב"ן לחי ראי. ששב מבאר לחי שבא שמה³. שאלו אמר בא מבאר לחי
ראי היה נראה שהיה דר שם, ולכן הוצרך לפרש כי הוא שב
לעירו מביאתו שבא אל באר לחי ראי לפי שעה, כי הוא יושב
בארץ הנגב וחוזר לעירו. ויתכן בעבור היות מבוא מקור, שהיה
יצחק הולך תמיד⁴ אל המקום ההוא, כי הוא לו מקום תפלה
בעבור הראות שם המלאך, והוא יושב בארץ הנגב קרוב משם.
וכן תרגם אונקלוס אתא ממיתוהי⁵. ועל דעתו⁶ הוא באר שבע,
שהרגם בין קדש ובין שור (לעיל ב א), ובין קדש ובין כרד (שם טז
יד), רקס וחגרא⁷. ואם כן המקום ההוא מקום אשל אברהם ראוי
לתפלה. והנה יצחק בא מן הבאר ההיא אל עיר אחרת אשר היתה
בדרך עירו, ויצא לפנות ערב לשוח בשדה עם רעיו ואוהביו אשר
שם, ומצא את העבד ורבקה, והלכו כלם יחדו אל עירו, ויביאה
האהלה שרה אמו.

3 לפי שעה, והנה פירוש "בא מבוא" בא מביאתו. 4 כי המקור אין לו הוראת זמן.
5 לפיננו: במיתוהי. 6 ככ"א: דעתי. 7 וא"כ שור וכרד אחד הוא. והנה שור היא
בנר (לעיל כ, א) ובאר שבע היא בארץ פלשתים סמוך לגור (פי' בדבר רבינו לעיל
כא, לב) ובאר לחי ראי הוא בין קדש ובין כרד קרוב לבאר שבע. והמקום ההוא מקום
אשל אברהם וכ"י.

מהר"ם (סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, לפנות ערב ב', והשינוי
והיה לפנות ערב ירחץ במים (דברים כג יב). וזה שאמ' בפ' בת'
דיומא⁷ טובלין מן המנחה ולמעלה, וילמוד סתום דהתם מהכא
מה ערב דהכא מנחה, אף ערב דהתם מנחה. ואע"פ דהתם ערב
והכא ערב, מן הדין היה לו להיות ערב, אלא משום אתנחתא
שתחתיו צריך להיות ערב.

Hezkuni

2) חזקוני (יח). והרי הוא כאלו כתוב "מן בא", ובא הוא שם כניסת העיר,
כמו: הראנו נא את מבוא העיר (שופטים א כד), והמ"ם כמבוא
כמו מ"ם של מתום, שהוא כמו תום.
(סג) ויצא יצחק, מהיכן יצא מגן עדן⁷⁴ שהיה שם משעת העקידה
עד עכשיו שלש שנים. [לשוח בשדה, לשון⁷⁵ וכל שיח השדה
(לעיל ב ה), תחת אחד השיחים (שם כא טו). כלומר לנטוע

74 עי' לעיל כב, יט, ותורה שלמה כאן. 75 רש"י.

אילנות ולראות ענין פועליו. ד"א לשון שיחה לדבר לאיש
שיוצרך לדבר עמו.

[26b] Our Rabbis taught: If a man erred and did not say the afternoon prayer on the eve of Sabbath, he says the [Sabbath] *Tefillah* twice on the night of the Sabbath. If he erred and did not say the afternoon *Tefillah* on Sabbath, he says the [weekday] *Tefillah* twice on the outgoing of the Sabbath; he says *habdalah*⁶ in the first but not in the second;⁷ and if he said *habdalah* in the second and not in the first, the second is counted to him, the first is not counted to him. This is equivalent, is it not, to saying that since he did not say *habdalah* in the first, it is as if he had not said the *Tefillah* and we make him say it again. To this was opposed the following: If one forgot and did not mention the miracle of rain⁸ in the benediction for the resurrection of the dead⁹ and prayed for rain in the benediction of the years,¹⁰ he is turned back; if he forgot *habdalah* in 'who graciously grants knowledge',¹ he is not turned back, because he can say it over wine!—This is indeed a difficulty.

[It has been stated: R. Jose son of R. Hanina said: The *Tefillahs* were instituted by the Patriarchs. R. Joshua b. Levi says: The *Tefillahs* were instituted² (parallel to) (to replace) the daily sacrifices. It has been taught in accordance with R. Jose b. Hanina, and it has been taught in accordance with R. Joshua b. Levi. It has been taught in accordance with R. Jose b. Hanina: Abraham instituted the morning *Tefillah*, as it says, *And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood*,³ and 'standing' means only prayer, as it says, *Then stood up Phineas and prayed*.⁴ Isaac instituted the afternoon *Tefillah*, as it says, *And Isaac went out to meditate in the field at eventide*,⁵ and 'meditation' means only prayer, as it says, *A prayer of the afflicted when he fainteth and poureth out his meditation before the Lord*.⁷ Jacob instituted the evening prayer, as it says, *And he lighted [wa-yifga'] upon the place*,⁸ and 'pegi'ah' means only prayer, as it says, *Therefore pray not thou for this people neither lift up prayer nor cry for them, neither make intercession to [tifga'] Me*.⁹

¹¹ It has been taught also in accordance with R. Joshua b. Levi: Why did they say that the morning *Tefillah* could be said till midday? Because the regular morning sacrifice could be brought up to midday. R. Judah, however, says that it may be said up to the

fourth hour because the regular morning sacrifice may be brought up to the fourth hour. And why did they say that the afternoon *Tefillah* can be said up to the evening? Because the regular afternoon offering can be brought up to the evening. R. Judah, however, says that it can be said only up to the middle¹⁰ of the afternoon, because the evening offering could only be brought up to the middle of the afternoon. And why did they say that for the evening *Tefillah* there is no limit? Because the limbs¹¹ and the fat¹² which were not consumed [on the altar] by the evening could be brought for the whole of the night. And why did they say that the additional *Tefillahs*¹ could be said during the whole of the day? Because the additional offering could be brought during the whole of the day. R. Judah, however, said that it can be said only up to the seventh hour, because the additional offering can be brought up to the seventh hour. Which is the 'greater afternoon'? From six hours and a half onwards.² And which is the 'small afternoon'? From nine hours and onwards.³ The question was raised: Did R. Judah refer to the middle of the former afternoon-tide or the middle of the latter afternoon-tide?⁴ Come and hear: for it has been taught: R. Judah said: They referred to the middle of the latter afternoon-tide, which is eleven hours less a quarter. Shall we say that this is a refutation of R. Jose b. Hanina?⁶ R. Jose b. Hanina can answer: I can still maintain that the Patriarchs instituted the *Tefillahs*, but the Rabbis found a basis for them in the offerings. For if you do not assume this,⁷ who according to R. Jose b. Hanina instituted the additional *Tefillah*? He must hold therefore that the Patriarchs instituted the *Tefillahs* and the Rabbis found a basis for them in the offerings.⁸

R. JUDAH SAYS: TILL THE FOURTH HOUR. It was asked: Is the point mentioned itself included in the UNTIL or is it not included?⁹—Come and hear: R. JUDAH SAYS, UNTIL THE MIDDLE OF THE AFTERNOON. If you say that the point mentioned is included in the UNTIL, then there is no difficulty; this is where the difference lies between R. Judah and the Rabbis.¹⁰ But if you say that the point mentioned is not included,¹ then R. Judah says

⁹/₂ hours and 12. (6) According to him it was the Patriarchs who instituted the prayers, and the time of the sacrifice should have no bearing on the time of the recital of the prayers. (7) That R. Jose admits that the Rabbis based the *Tefillah* on the offerings. (8) And accordingly added a *musaf tefillah* to those instituted by the Patriarchs, and for the same reason they made the time of the prayers to be determined by the time of the sacrifices. (9) I.e., does he mean the beginning or the end of the fourth hour? (10) Assuming that R. Judah meant the middle of the latter afternoon-tide, i.e., eleven hours less a quarter.

(1) So that 'until' means until the end of the point fixed by him.

(5) V. Glosses. Vilna Geron. (6) V. P.B. p. 46. (7) Because the one which is said in compensation is always said second. (8) Lit., 'the (divine) power (manifested) in rain'. (9) The second benediction. (10) The ninth benediction. (1) The fourth benediction. (2) By the Men of the Great Synagogue. (3) Gen. XIX, 27. (4) Ps. CVI, 30. (5) Gen. XXIV, 63. (6) E.V. 'complaint'. (7) Ps. CII, 1. (8) Gen. XXVIII, 11. (9) Jer. VII, 16. (10) The precise time meant is discussed *infra*. (11) Of the burnt-offerings. (12) Of the other offerings. (1) Said on Sabbaths, New Moons, and holy days. (2) From 12.30 p.m. to 6 p.m. taking the day from 6 a.m. to 6 p.m. (3) From 3.30 onwards. (4) I.e., does he in his statement in the Mishnah mean midway between 12.30 and 6 or between 3.30 and 6? (5) Viz., midway between

200-500 CE taught and argued by previous generations.

[A certain [reader] went down in the presence of R. Ḥanina and said, O God, the great, mighty, terrible, majestic, powerful, awful, strong, fearless, sure and honoured. He waited till he had finished, and when he had finished he said to him, Have you concluded all the praise of your Master? Why do we want all this? Even with these three that we do say,¹ had not Moses our Master mentioned them in the Law² and had not the Men of the Great Synagogue come and inserted them in the *Tefillah*, we should not have been able to mention them, and you say all these and still go on! It is as if an earthly king had a million *denarii* of gold, and someone praised him as possessing silver ones. Would it not be an insult to him?]

R. Ḥanina further said: Everything is in the hand of heaven except the fear of heaven,³ as it says, *And now, Israel, what doth the Lord thy God require of thee but to fear.*⁴ Is the fear of heaven such a little thing? Has not R. Ḥanina said in the name R. Simeon b. Yohai: The Holy One, blessed be He, has in His treasury nought except a store of the fear of heaven, as it says, *The fear of the Lord is His treasure?*⁵ — Yes; for Moses it was a small thing; as R. Ḥanina said: To illustrate by a parable, if a man is asked for a big article and he has it, it seems like a small article to him; if he is asked for a small article and he does not possess it, it seems like a big article to him.

(1) This form of *habdalah* prayer is used with slight variants on a festival that follows Sabbath, v. *P. B.* p. 227. (2) *V. Deut.* XXII, 6. (3) For the reasons, v. the Gemara. This Mishnah is found in *Meg.* 26a with a somewhat different reading. (4) The dualism of the Persians—the God of darkness and the God of light. (5) *In'ra* 54a. (6) By implying that this one is favoured above others. (7) *V. Meg.* (Sonc. ed.) p. 149 notes. (8) *Lit.*,

אין עומדין

פרק המישי ברכות

כמה ידע האי צורכא מרבנן לרצויי למריה א"ל אבוי והא משתקין אותו תנן *ורבה נמי לחדודי לאבוי הוא דבעי יהוה דנודח קמיה ד'י תנינא *אמר האל הגדול הגבור העורא והאדיר העוזו והיראי החזק והאמיץ והדאי והעבד המתין לו עד דסיום כי סיום א"ל סימיתתהו לכלה שבדי דמך למה לי כולי האי אגן הני הלל דאמרינן אי לא דאמרינתו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינתו בתפלה לא היינו יכולין למיכר לדו ואת אמרת כולי האי ואלת מושל למך בשר דום שודיו לו אלף אלפים דינרי זהב והווי מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו: *ואמר *דבי תנינא *הכל בידי שמים דמן מוראת שמים שנאמר יזעקה ישראל מה ד' אלוך שואל מעפך כי אם לראה אמור יזאת שמים מלרא זופרתא היא והאדיר תנינא משום ר' שמעון בן יוחי אין לו להקביה בבית גנזיו אלא איצר של יזאת שמים שנאמר *יראת ד' היא ישיב ג

[מיתין ג'.

מגילת ס' מיל

ג' זמנס ג'.

מלין מ' ד'.

[מס' ג'.

[מס' מ'.

מס' ד'.